

Jogi melléklet

A fogyasztóvédelmi jogharmonizáció 10 éve – I. rész

DR. FAZEKAS JUDIT – DR. SÓS GABRIELLA

A magyar fogyasztóvédelmi jog fejlődésének motorja az 1990-es évek közepétől kétségkívül az európai integrációból eredő jogharmonizációs kötelezettség volt. A fogyasztóvédelmi jogszabályok korszerűsítését, illetőleg a fogyasztóvédelmi törvény szükségességének elfogadását kedvezően befolyásolták a magyar integrációs törekvések. Az 1991-ben megkötött Társulási Megállapodás, majd a csatlakozási folyamat, illetőleg az Európai Unió által elfogadott csatlakozási kritériumok meghatározták a csatlakozni szándékozó országok jogrendszerének a közösségi joghoz való közelítését. Ez a jogharmonizációs kötelezettség kiterjedt a fogyasztóvédelmi *acquis communautaire*-re, meghatározva ezzel a fogyasztóvédelmi jog fejlődésének (modernizációjának) irányát.

A csatlakozási folyamat előrehaladásával lényegi változások következtek be mind a fogyasztóvédelmi magánjogi, mind az ún. fogyasztóvédelmi közjogi szabályok körében. A jelen tanulmány célja az elmúlt mintegy 10 éves jogharmonizációs, illetőleg az ezzel párhuzamosan folyó modernizációs folyamat bemutatása. Mielőtt a magyar fogyasztóvédelmi jogban végbement változásokat görcső alá vennénk, szükségesnek tartom a jogharmonizációt meghatározó európai közösségi szabályozás sajátosságainak bemutatását.

1. A fogyasztóvédelmi politika és szabályozás közösségi sajátosságai

Az európai közösségi jogalkotás irányát az 1975-ben elfogadott első fogyasztóvédelmi program óta ötvenként, 1989-től háromévenként kialakított fogyasztóvédelmi programok határozták meg. A jelenleg hatályos program szintén ötéves periódust átfogva a 2002–2006 közötti időszakra fogalmazza meg az Európai Unió fogyasztói politikáját.

Az 1993. november 1-jén hatályba lépett Maastrichti Szerződés új dimenzióba helyezte az Európai Unió fogyasztói politikáját azáltal, hogy 129a cikkben – az Európai Közösség történetében először – kifejezett rendelkezéseket tartalmaz a fogyasztóvédelemről. Maastricht előtt ugyanis a fogyasztóvédelmi jog harmonizálását az egységes belső piac megteremtésének érdekében, s főként azért szorgalmazták, mert a tagállamok eltérő fogyasztóvédelmi szabályai az egységes belső piac torzulásának veszélyével fenyegettek. Ekkor még jogi alapként a Római Szerződés 100. (új számozás szerint 94. cikk), majd – az Egységes Európai Okmány elfogadását követően – a 100a (új 95.) cikkek szolgálták. A Maastrichti Szerződés 129a cikke a fogyasztóvédelmi politikát önálló rangra emelte, lehetővé téve ezzel, hogy a fogyasztóvédelem politikája elszakadhasson az „egységes belső piac” politikájától.

* A tanulmány a *Fogyasztóvédelmi Szemle* 1. évfolyam 1. számában megjelent cikk kibővített változata.

Dr. Fazekas Judit, egyetemi tanár, helyettes államtitkár, Igazságügyi Minisztérium.

Dr. Sós Gabriella doktorandusz, Miskolci Egyetem Európai Jogi és Nemzetközi Magánjogi Tanszék.

Az 1997-ben elfogadott Amszterdami Szerződés tartalmában fenntartotta, illetőleg tovább erősítette a Maastrichti Szerződésben foglalt fogyasztóvédelmi szabályozást (formailag a 129a cikk számozása 153. cikkre változott). Az Amszterdami Szerződés jelentősége, hogy új alapokra helyezte a fogyasztóvédelmi politika és más közösségi politikák kapcsolatát. A fogyasztóvédelmi politika ún. horizontális politikává vált, mivel a szerződés 153. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy „a Közösség egyéb politikáinak és tevékenységének meghatározása és végrehívite során tekintetbe veszi a fogyasztóvédelem követelményeit”.

Az Európai Unió fogyasztóvédelmi jogalkotásának meghatározó ismérvei a Maastrichti és Amszterdami Szerződések alapján az alábbiakban foglalhatók össze:

- A fogyasztóvédelem szabályozására az Amszterdami Szerződés után is ún. osztott (párhuzamos) hatáskör illeti meg a Közösséget és a tagállamokat.
- A Közösség fogyasztóvédelmi intézkedései jogharmonizációs célzatúak, melynek elsődleges eszköze az irányelv.
- A fogyasztóvédelmi normákat és intézkedéseket – a szerződés 95. cikkében meghatározott minősített többségi szabályok szerint – a Tanács és a Parlament ún. együtt döntési eljárásban, társ jogalkotói minőségben fogadja el.
- A jogalkotás során a Közösség a *szubszidiaritás* elve alapján gyakorolja hatáskörét, tehát akkor alkot közösségi szinten jogi normát, ha az adott kérdés hatékony szabályozása érdekében szükséges.
- Az osztott jogalkotási hatáskör és a szubszidiaritás következményeként a közösségi *fogyasztóvédelmi jogalkotás fragmentális jellegű, tehát* csak egyes részterületekre terjed ki.
- A fogyasztóvédelmi irányelvek *többségükben anyagi jogi*, illetőleg technikai jellegűek és főszabályként – eltekintve néhány esettől, pl. az 1998-ban elfogadott abbahagyásra kötelezésről szóló irányelv – nem érintenek eljárásjogi kérdéseket. Ezek szabályozása a nemzeti jog hatáskörében marad.
- A fogyasztóvédelmi jogharmonizáció a *minimumharmonizáció elvére épül*. A szerződés 153. cikk (5) bekezdése szerint a közösségi intézkedések „nem akadályozhatnak meg egy tagállamot abban, hogy szigorúbb védelmi intézkedéseket tartson fenn vagy vezessen be. A szigorúbb tagállami intézkedéseknek szerződéssel összeegyeztethetőknek kell lenniük, és a Bizottságot értesíteni kell ezekről az intézkedésekről.”

Az intézményrendszert illetően a Maastrichti Szerződés eredményeként a fogyasztóvédelem irányítására és a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos programok, irányelvek kidolgozására 1995-ben a Bizottság keretében önálló főigazgatóságot (DG XXIV) állítottak fel. A jelenleg Fogyasztóvédelmi és Egészségügyi Főigazgatóság – röviden DG SANCO – elnevezés alatt működő főigazgatóság a Közösség közigazgatási rendszerébe tagozódva döntés-előkészítői, jogalkotási és végrehajtási típusú tevékenységet végez. A Bizottság mellett működik az újonnan létrehozott Consumer Committee, valamint a szabványügyi eljárások során jelentős szerepet betöltő ANEC.

A közösségi fogyasztóvédelem fejlődési irányát a 2002–2006 közötti időszakra megfogalmazott fogyasztóvédelmi politikai stratégia határozza meg. A stratégia a fogyasztó bizalmának fokozása érdekében három középtávú célkitűzést fogalmaz meg. Egyrészt szükségesnek látja az egységesen magas színvonalú fogyasztóvédelem kialakítását és biztosítását, másrészt a fogyasztóvédelmi szabályok hatékony végrehajtását, harmadrészt a fogyasztóvédelmi szervezetek fokozott bevonását az EU politikájának kialakításába. A három középtávú cél megvalósítása érdekében számos feladatot határoz

meg a jogalkotás – fogyasztói szerződésekre vonatkozó irányelvek felülvizsgálata, a szükséges módosítások megvalósítása, pénzügyi szerződésekre vonatkozó szabályozás átgondolása, a szolgáltatásokra vonatkozó általános biztonsági szabályok megalkotása stb. – illetve a jogalkalmazás számára is. Ennek érdekében olyan koordinációs mechanizmusokat és eljárásokat kell kidolgozni, amelyek biztosítják a Közösség területén a tagállami intézményrendszerek hatékony együttműködését, egyeztetését és ezzel egyfajta újabb harmonizációját.

További célkitűzésként jelöli meg a hatályos program a fogyasztók szélesebb körű bevonását a Közösség döntéshozatali, illetve végrehajtási eljárásaiba.

2. A magyar fogyasztóvédelmi jog harmonizációja a 90-es évek közepétől napjainkig

2. 1. A jogharmonizáció alapja

A magyar fogyasztóvédelmi jog modernizációjára alapvető ösztönzést gyakorolt az Európai Közösséggel 1991-ben megkötött és az 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett *Társulási Megállapodás*,¹ amely Magyarország számára jogharmonizációs kötelezettséget írt elő. Az Európai Megállapodás 67. és 68. cikkei foglalták össze a jogközelítésre vonatkozó legfontosabb rendelkezéseket. A 67. cikk kimondta, hogy a jogharmonizációt a lehető legteljesebb mértékben kell teljesíteni.

A 68. cikk a jogharmonizációs területek között felsorolta a termékfelelősségi és fogyasztóvédelmi szabályok közelítésének kötelezettségét is.

Az Európai Megállapodás mellett a jogharmonizációs kötelezettség teljesítésének legfontosabb ún. „segédkönyve” a csatlakozásra való felkészülést orientáló ún. *Cannes-i Fehér Könyv*,² melyet az Európai Tanács 1995 júniusában fogadott el. Bár a jogharmonizációs kötelezettség jogi alapját továbbra is az Európai Megállapodás 67–69. cikkei képezték, a jogközelítés végrehajtásához szükséges útmutató szerepét a Fehér Könyv töltötte be. A Fehér Könyv 23. fejezete foglalta össze a fogyasztóvédelmi jogharmonizáció követelményeit. A jogközelítést két szakaszra bontva 13 fogyasztóvédelmi irányelv tanpozícióját írta elő. Az *első lépcsőben harmonizálandó* csoportba tartoznak az általános termékbiztonságról, a játékok biztonságáról, a textilnevezésekről és a kozmetikumokról, a fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeiről, az élelmiszerek árának feltüntetéséről, a fogyasztói hitelekéről és a félrevezető reklámozásról szóló irányelvek, míg a *második lépcsőben harmonizálandók* az utazási szerződésekről, az ingatlanok időben megosztott használati jogának vételéről és a házaló kereskedelemről szóló irányelvek.

A Társulási Megállapodás értelmében a jogharmonizációs kötelezettség a teljes fogyasztóvédelmi *acquis*-t magába foglalta, tehát nemcsak a meglévő, hanem a később megalkotandó közösségi joghoz is közelíteni kell a nemzeti jogot. Ebből következően az 1995 után született fogyasztóvédelmi irányelvek a jogharmonizáció tárgyát képezik.

Az *AGENDA 2000 című dokumentum* – melyet hivatalosan 1997. július 16-án adtak át – tartalmazta az EU bővítési stratégiáját, valamint az Európai Bizottság országértékelése nyomán kialakított *Országvéleményt*. Az Országvéleményben külön is helyet kapott a fogyasztóvédelem helyzetének értékelése. A dokumentum megállapításai között szerepelt az átfogó fogyasztóvédelmi törvény és az átlátható hatásköri szabályok hiánya.

¹ Europe Agreement concluded between the Republic of Hungary and the European Communities and their Member States J.O.C.E, 1993, L347/1

² Council Cannes White Paper Com (95) 163 final/2

A kormány a jogharmonizációs „kényszer” ösztönzésére elfogadta fogyasztóvédelmi modernizáció szükségességét, és összekapcsolta azt jogharmonizációs feladatok teljesítésével. 2145/1996. számú határozatában lefektette – lényegében a Fehér Könyv és az Országvélemény követelményeivel egybehangzóan – a fogyasztóvédelmi szabályozás korszerűsítésének legfontosabb elveit és feladatait, valamint előírta, hogy az illetékes tárcáknak elő kell készíteni a fogyasztóvédelmi törvény tervezetét. Ennek nyomán az Országgyűlés 1997. december 15-én elfogadta a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt.

A törvény 1998. január 1-jei hatálybalépése óta a fogyasztóvédelmi szabályozás élén a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény helyezkedik el. A fogyasztóvédelmi törvény 57 szakaszból álló kerettörvény: elsősorban azokat a területeket³ szabályozza, amelyekre a törvény elfogadásakor a magyar jogi szabályozás még nem terjedt ki, vagy a már hazánkban létező nemzeti szabályok nem feleltek meg a jogharmonizációs kritériumoknak. A törvény magán hordozza ennek összes következményét, tehát nem nyújt átfogó, egységes jogi szabályozást, és nem érinti a hagyományos jogági kódexekben – polgári törvénykönyv, büntető törvénykönyv, versenytörvény – meglévő fogyasztóvédelmi rendelkezéseket.

A fogyasztóvédelmi jogharmonizáció felgyorsulása volt tapasztalható az 1998–99 közötti időszakban, amikor egy fogyasztóvédelmi jogalkotási csomaggal a fogyasztóvédelmi törvénybe foglalt felhatalmazás alapján megtörtént a törvényben meghatározott közösségi fogyasztóvédelmi irányelvek transzpozíciója. Az irányelveket többségükben egyedi kormányrendeletek megalkotásával ültették át a magyar jogba, de a fogyasztóvédelmi törvény elfogadásával egy időben módosításra került a polgári törvénykönyv és a Ptké. is. A közösségi elvárásoknak és a változó gazdasági-társadalmi viszonyoknak megfelelő új törvény született a gazdasági reklámokról is.⁴

Ebben az időszakban alkotta meg a kormány többek között a hálaló kereskedelemről szóló 44/1998 (III. 1.) kormányrendeletet, az áruk és szolgáltatások biztonságosságáról és az ezzel kapcsolatos piacfelügyeleti eljárásról szóló 79/1998. (IV. 29.) kormányrendeletet, a távollévők közötti szerződésekről a 17/1999. (II. 5.) kormányrendeletet, az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződésekről pedig a 20/1999. (II. 5.) kormányrendelet rendelkezik. Kormányrendelet szabályozta a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség és a területi felügyelőségek hatáskörét.

A felsorolt kormányrendeletek egy része a fogyasztói szerződések egyes fajtáira – például a hálaló kereskedés,⁵ a távollévők közötti eladások,⁶ az ingatlanok időben osztott használati jogára irányuló szerződések,⁷ fogyasztási szerződések⁸ – vonatkozó irányelvek implementációját valósította meg a hazánkban szokatlan kereskedelmi módszerrel szembeni fogyasztóvédelmi garanciarendszer kialakítása érdekében.

A hálaló kereskedelem és a távollévők között kötött szerződések esetében a szerződés létrejöttének módszere szokatlan, mivel nem üzlethelyiségben vagy irodában kötik meg ezeket a szerződéseket, hanem vagy a fogyasztó otthonában (a hálaló kereskedelem

³ A fogyasztóvédelem célja, értelmező rendelkezések, a fogyasztók életének és biztonságának védelme, a fogyasztók vagyoni érdekeinek védelme, a fogyasztói kölcsön, a fogyasztók tájékoztatása és oktatása, a fogyasztói jogok érvényesítése, a fogyasztóvédelem intézményrendszere.

⁴ A gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény.

⁵ 85/577/EGK sz. irányelv.

⁶ 97/7/EK sz. irányelv.

⁷ 94/47/EK sz. irányelv.

⁸ 87/102/EGK sz. irányelv.

esetében), vagy a szerződő felek közötti fizikai kontaktus nélkül (a távollévők közötti szerződések esetében). Mindkét helyzetben fennáll a veszélye annak, hogy a fogyasztó választási szabadságát nagymértékben korlátozzák ezek a módszerek, mert vagy nincs ideje átgondolni az üzleti ajánlatot, vagy nem áll módjában más ajánlattal összevetve megfontolt nyilatkozatot tenni.

Az ingatlanok időben osztott használati jogára irányuló szerződés pedig mind a szerződés létrejöttében, mind tartalmában hordozza magában a fogyasztó megtévesztésének veszélyét.

Ezekre a sajátosságokra tekintettel az irányelvek szigorú előírásokat tartalmaznak a szerződéskötést megelőző tájékoztatási kötelezettség és a szerződéstől való elállási jog, illetőleg a felelősségi szabályok tekintetében. Az egyedi kormányrendeleti formában való átültetés lehetővé tette az irányelvek szövegű átvételét, bár a jogalkotó, élve a minimumharmonizációból eredő lehetőséggel, a joganyagot nemcsak a fogyasztói szerződésekre rendeli alkalmazni, hanem az irányelveknél tágabban a nem természetes személy fogyasztók és a gazdálkodó szervezetek szerződéseire is kiterjeszti a szabályozás hatályát. Bár a fogyasztói szerződésekre vonatkozó irányelvek transzpozíciója megfelelően megtörtént, a polgári törvénykönyv folyamatban lévő rekodifikációja kapcsán célszerűnek tűnik a külön normában való szabályozás helyett ezeket a szabályokat a Ptk.-ban elhelyezni, ugyanis mindegyik szerződés közös vonása, hogy a szerződéskötés szokatlan módszere, vagy a szerződés határokra átnyúló jellege miatt a szerződéskötést megelőző *speciális tájékoztatási kötelezettséget rónak az eladóra*, illetőleg a szerződéstől való elállás új formáját, *az ún. feltétlen elállás jogát* biztosítják a fogyasztó számára. Az angol terminológiában ún. cooling off periodként ismert elállás indokolás és kártérítési kötelezettség nélküli elállási jogot biztosít az eladónak, figyelembe véve, hogy az ügyletkötés sajátos módszere miatt a fogyasztó választási, megfontolási lehetőségei korlátozottak.

A kodifikáció során ezekkel a szerződési jog általános részét érintő kérdésekkel mindenképpen célszerű foglalkozni, tekintettel arra, hogy jelenleg a Ptk. ezeket a kérdéseket nem szabályozza. Álláspontom szerint a *feltétlen elállási jogra vonatkozó szabályokat* a Ptk. XXVI. fejezetében a szerződés megszűnését eredményező egyoldalú aktusok között lenne indokolt elhelyezni.

Az ingatlanok időben megosztott használati jogáról szóló szerződés egy sajátos ingatlanhasználati szerződés, amely azonban különbözik a bérleti szerződéstől, mert a használati jog többféle jogcímből – *dologi jogi*: közös tulajdon, haszonélvezet, használati jog, *kötelmi jogi*: bérlet, használati szerződés, vagy *ún. közvetett jogszerzésből*: társasági részesedés, szövetkezeti, egyesületi tagság – *eredhet*, így csak sui generis szerződésként integrálható a Ptk.-ba az egyes szerződések közé.

A fogyasztói szerződések között sajátos helyet foglalnak el a fogyasztási kölcsön-szerződések.

A fogyasztói hitelről szóló 90/88/EGK irányelvvel módosított és 87/102/EGK irányelv rendelkezik. Az irányelvet a fogyasztóvédelmi törvény 7. §-a vette át, azonban annak tartalmát csak részlegesen ültette át a magyar jogba, mivel a törvény csak a fogyasztási kölcsön-szerződések tartalmára, érvényességi feltételeire vonatkozó speciális szabályokat határozza meg.

A fogyasztási kölcsön a *Fogyasztóvédelmi törvény* 2. § d) pontjában adott meghatározás szerint minden olyan kölcsön, részletfizetés vagy halasztott fizetés, amelyet gazdálkodó szervezet a fogyasztó részére nyújt az általa forgalmazott áru vagy szolgáltatás megvásárlásához. A fogyasztási kölcsön tehát valójában a forgalmazó által nyújtott áruvásárlási kölcsön, amely mindig áruvásárláshoz vagy szolgáltatás igénybevételehez kapcsolódik. Nem tartozik az Fgytv. hatálya alá – bár elnevezésük megegyezik – a pénz-

intézetek által az áruvásárláshoz nyújtott fogyasztási kölcsön, mert ennek lényege, hogy a pénzüintézet (hitelező) kölcsönt nyújt az adósnak (az adásvételi szerződés vevőjének) a vételár megfizetéséhez.

A pénzüintézetek által nyújtott fogyasztási kölcsönről a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 212–214. §-ai rendelkeznek. A pénzüintézetek által nyújtott fogyasztási kölcsön fogalmát a törvény 2. számú mellékletének 5. pontja úgy határozza meg, hogy a *fogyasztási kölcsön* „a mindennapi élet szokásos tárgyainak megvásárlásához, javíttatásához, illetve szolgáltatások igénybevételéhez – a természetes személyek részére – nyújtott kölcsön, ha a kölcsönt a természetes személy nem üzletszerű tevékenysége körében veszi igénybe.”

A vevővel kötött kölcsönszerződés alapján tehát a bank az eladónak kifizeti a vételárat, melyet a vevő meghatározott időn belül részletekben visszafizet a pénzüintézetnek. A fogyasztási kölcsönszerződés pedig a fogyasztási kölcsön igénybevételére irányuló szerződés.

A fogyasztói hitel hatályos szabályait – tekintettel közösségi irányelv jelenleg folyamatban lévő módosítására, valamint a fogyasztóvédelmi törvény és a pénz- és hitelintézetekről szóló törvény közötti összehangolás szükségességére – indokolt felülvizsgálni, amelyre ugyancsak jó alkalmat teremt a Ptk. rekodifikációja is.

A polgári törvénykönyvben a kölcsönszerződés altípusaként meghatározásra kerülhet a fogyasztási kölcsön, és ezzel szükségtelemmé válna a fogyasztóvédelmi törvényben, illetőleg a pénzüintézeti törvényben szereplő jelenlegi szabályok fenntartása.

Az *általános termékbiztonságról* szóló 92/59/EGK irányelv harmonizációját a fogyasztóvédelmi törvény 3–5. §-ai, illetőleg a 79/1998. (IV. 29.) korm. rendelet biztosította. A vonatkozó szabályok előírják, hogy csak biztonságos termék vagy szolgáltatás kerülhet fogyasztói forgalomba. Meghatározzák az áru és a szolgáltatás biztonságának kritériumait, a felelősségi és piacfelügyeleti szabályokat. A rendszer meghatározó jellegzetessége, hogy az általános termékbiztonsági szabályok – az említett EK-irányelvhez hasonlóan – szubszidiárius jellegűek, tehát azokra a termékekre és szolgáltatásokra vonatkoznak, ahol nem létezik vertikális (termékspecifikus) jogi norma. Természetesen a vertikális jogszabályok rendelkezései nem lehetnek ellentétesek az általános biztonsági szabályokkal.

A fogyasztóvédelmi törvény hatálybalépése után az általános termékbiztonságra vonatkozó közösségi szabályozás lényeges változáson ment át a 2001/95/EK irányelv megalkotásával. Az új általános termékbiztonsági irányelv átültetésére előírt határidővel egyidejűleg 2004. január 15-től a 92-es termékbiztonsági irányelv hatályát veszítette. Tekintettel jogharmonizációs kötelezettségeinkre, a kormány módosította a termékbiztonságról szóló rendeletet a 33/2004. (III. 8.) korm. rendelettel, ezzel biztosítva a jogharmonizációt.

A módosítás kiterjed az áru biztonságosságának meghatározására, a piacfelügyeleti hatóságok és eljárásaik rendszerére, a Közösségi Gyors Tájékoztatási Rendszerhez való kapcsolódás kérdéseire, a harmadik országokból érkező árukön a vámvizsgálat során végzett minőségi vizsgálatra, a gyártók és forgalmazók plusz kötelezettségeire, valamint az értelmező rendelkezésekre.

A módosítás alapján az áru akkor tekintendő biztonságosnak, ha az megfelel a Fgytv. és a rendeletben foglalt feltételeknek. Amennyiben ilyen biztonsági feltételek a hivatkozott jogszabályokban nincsenek, vagy nem teljes körűek, úgy figyelembe kell venni az Európai Bizottság e témában kiadott ajánlásait, szakmai követelményrendszert, a tudomány és technika mindenkori állását, valamint az ésszerű fogyasztói elvárásokat. Fontos hangsúlyozni, hogy a rendelet a továbbiakban is ius generale szerepet tölt be, tehát ha valamely termékre más jogszabály speciális rendelkezéseket ír elő, akkor a rendelet csak speciális rendelkezéssel nem érintett körben alkalmazható.

A piacfelügyeleti intézményrendszer komplexitását mutatja, hogy annak elemei a fogyasztóvédelmi felügyelőségek, területi felügyelőségek, külön jogszabályban meghatározott hatóságok. Új elem a rendszerben a Piacfelügyeleti Tanács, melyet a gazdasági és közlekedési miniszter működtet, s melynek feladata olyan programok elfogadása és végrehajtása, melyek a hatékony piacfelügyeleti rendszert segítik elő, valamint koordinálja a hatóságok közötti együttműködést.

A piacfelügyeleti eljárás során a hatóságok kötelesek mindvégig két alapelv – az arányosság és elővigyázatosság elve – maximális figyelembevétele mellett eljárni.

Bővült a piacfelügyeleti hatóságok részére az ellenőrzéseik hatékony végzéséhez biztosított jogkör. Az eddigi jogosítványokhoz képest – helyiségbe beléphetek, ellenőrzéshez szükséges dokumentumokat megtekinthették, másolatot készíthettek, hang- és képfelvételt készíthettek – a jövőben jogosultak tájékoztatást kérni a gyártótól és forgalmazótól, a biztonságossági minták elvégzése céljából ingyenes mintát és ellenmintát venni, ideiglenes intézkedéssel az áru forgalmazását, reklámozását, kiállításon való bemutatását megtiltani. Amennyiben veszélyes áruval találkoznak, a korábban használt jogkövetkezmények mellett jogosultak új intézményként az áru visszahívására, illetve a gyártóval, forgalmazóval közösen a visszahívás megszervezésére.

A módosítás részletesen szabályozza a Központi Piacfelügyeleti Információs Rendszerrel (KPIR) és a Közösségi Gyors Tájékoztatási Rendszerrel (RAPEX) kapcsolatos eljárást, valamint az Európai Termékbiztonsági Hálózatban történő képviselő szabályait. A RAPEX rendszerrel való kapcsolattartás a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség feladata, vagyis a főfelügyelőség köteles valamennyi veszélyhelyzetről haladéktalanul tájékoztatni a RAPEX-en keresztül az Európai Unió Bizottságát. Fontos hangsúlyozni, hogy a veszély fokától függően kerül meghatározásra a tájékoztatás mélysége. Így megkülönböztethetünk három eltérő szintet: ha a veszély a Magyar Köztársaság határain nem terjed túl, súlyos veszély áll fenn, illetve a fogyasztók életére, egészségére és biztonságára több tagállamban is súlyosan veszélyes áruval van szó.

A módosítás *expressis verbis* kötelezi a gyártókat és a forgalmazókat, hogy amennyiben a birtokukban lévő információ és szakmai tudás alapján tudták, illetve tudniuk kellett, hogy az áru a fogyasztókra nézve veszélyes, úgy haladéktalanul kötelesek tájékoztatni a piacfelügyeleti hatóságot, különös tekintettel az általuk tett intézkedésekre. Amennyiben e kötelezettségüknek nem tesznek eleget, úgy a piacfelügyeleti hatóságok a már említett jogkövetkezmények alkalmazására jogosultak.

Új elem a rendelet értelmező rendelkezésekkel történő kiegészítése, amely követi a közösségi irányelvben megfogalmazott értelmező rendelkezéseket.⁹

A polgári törvénykönyvet módosító 1997. évi CXLIX. Törvénnyel, valamint a hozzá kapcsolódó 18/1999. (II. 5.) korm. számú rendelettel történt meg a fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeire vonatkozó 1993-ban elfogadott EK irányelv¹⁰ átültetése. Az 1998 óta hatályos szabályokat tovább pontosította a 2002. évi XXXVI. törvény 8. és 29. §-a a fogyasztói szerződés új meghatározásával. Ennek lényege, hogy a korábban alkalmazott „gazdálkodó szerv és fogyasztó közötti szerződés”

⁹ A 2001/95/EK sz. irányelv meghatározza a termék, biztonságos termék, veszélyes termék, súlyos veszély, gyártó, forgalmazó, visszahívás és kivonás fogalmát. A módosítást követően a magyar rendelet ezek közül kifejezetten a veszélyes áru és súlyos veszélyre vonatkozó fogalmat adja meg – lényegesen szűkszavúbban, mint a közösségi párja –, valamint áttételesen az áru biztonságossági követelményeinek ismertetésével a biztonságos áru fogalmának meghatározásához ad támpontokat. Reményeink szerint a fogalmi pontatlanságok a hatékony gyakorlati munkát nem fogják akadályozni, amennyiben viszont mégis e helyzet állna elő, úgy mindenképpen szükségesnek ítéljük a fogalmak bővítését és pontosítását.

¹⁰ Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on Unfair Terms in Consumer Contracts O.J. No. L 95/29 21 of April 1993.

meghatározás helyett a Polgári Törvénykönyv a fogyasztói szerződés elnevezést használja. A törvény 8. §-a a Ptk. 685. §-át egy (e) ponttal kiegészítve új módon definiálja a fogyasztói szerződést: „Fogyasztói szerződés: az a szerződés, amely a fogyasztó és olyan személy között jön létre, aki (amely) a szerződést gazdasági vagy szakmai tevékenysége körében köti.” Ezzel a módosítással a gazdálkodó szerv gyűjtőfogalom eliminálása irányába tett lépést a jogalkotó, ami a Ptk. rekodifikáció során elérendő fogalmi modernizáció egyik fontos célkitűzése.

Az általános szerződési feltételek jogi szabályozása első jele volt a szerződési jogban bekövetkező paradigmaváltásnak. A szerződési jog új modelljében – a tradicionális szerződési jog alapját képező szerződési szabadság elv mellett vagy helyett – a szerződési igazságosság (contractual justice)¹¹ nagyobb hangsúlyt kap. A polgári törvénykönyv az 1977-es Novella óta szabályozta az indokolatlan egyoldalú előnyt tartalmazó általános szerződési feltételek megtámadásának lehetőségét, az irányelvhez való jogközelítés lényeges változtatásokat tett szükségessé.

Az irányelv transzpozíciója során a jogalkotó tágabban határozta meg a szabályozás hatályát. Amíg az irányelv hatálya csak a fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeire vonatkozik, a Ptk. néhány speciális fogyasztóvédelmi rendelkezés kivételével egységes szabályokat tartalmaz az általános szerződési feltételekre.

Az 1997-es módosítás eredményeként a Ptk. 209/C § meghatározza az általános szerződési feltétel fogalmát. Ennek alapján általános szerződési feltételnek minősül az a feltétel, amelyet az egyik fél több szerződés megkötése céljából egyoldalúan előre meghatároz, és amelynek meghatározásában a másik fél nem működhetett közre.

Az ÁSZF alkalmazása esetén a felek konszenzusának ki kell terjedni az általános szerződési feltételekre is, tehát az csak akkor válik a szerződés részévé, ha alkalmazója lehetővé teszi, hogy a másik fél annak tartalmát megismerje, és ha azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta.

Külön hangsúlyt helyez az új szabályozás a tájékoztatási kötelezettségre abban az esetben, ha az alkalmazó az általános feltételben eltér a szokásos kereskedelmi gyakorlattól, a diszpozitív jogszabályi rendelkezésektől vagy a felek között korábban alkalmazott szerződési kikötéstől. Az ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél a figyelemfelhívó tájékoztatást követően kifejezetten elfogadta.

Az ÁSZF és a szerződés egyéb feltételei közötti eltérés, disszonancia esetében prioritást élveznek a kölcsönösen kialakított szerződési feltételek. Tehát a jogalkotó azt vélelmezi, hogy a konkrét szerződésben a felek el kívántak térni az ÁSZF-től. Még erőteljesebb védelmet állapít meg a törvény a fogyasztói szerződésekben kimondva, hogy ha a gazdálkodó szervezet és a fogyasztó közötti szerződés tartalma a felek akaratán alapuló értelmezéssel sem állapítható meg egyértelműen, akkor mindig a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.

Az ÁSZF alkalmazásának egyik legnagyobb veszélye, hogy az azt alkalmazó fél kihasználja helyzeti előnyét, és *tisztességtelen, egyenlőtlen feltételeket kényszerít a másik félre*. A Ptk. hatályos szabályai – átvéve a közösségi irányelv rendelkezéseit – egyértelműen meghatározzák a tisztességtelen feltétel kritériumait. A 209/B § szerint akkor tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetőleg a fogyasztói szerződésben¹² alkalmazott kikötés, ha a jóhiszeműség sérelmével a felek szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél hátrányára állapítja meg.

¹¹ See H. Kötz – A. Flessner: European Contract Law Calendron Press, Oxford pp. 11–13.

¹² A 2002. évi XXXVI. törvény 29. § (a) pontja szerint a korábbi „gazdálkodó szervezetek és a fogyasztó közötti szerződés” meghatározás helyett a polgári törvénykönyv a fogyasztói szerződés elnevezést használja.

A jogirodalomban többen felvetették,¹³ hogy az irányelv átvétele során a tisztességtelenség kritériumait a Ptk. túl távan határozta meg. A 209/B § (2) bekezdése szerint ugyanis „egyoldalúnak és indokolatlanul hátrányosnak kell tekinteni a feltételt különösen akkor, ha az a szerződésre irányadó rendelkezéstől lényegesen eltér, vagy összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával, illetőleg rendeltetésével”. Ezt a fajta szigorú értelmezést az irányelv nem követeli meg, ezért a rekodifikáció során fontos lehet annak vizsgálata, hogy a fogyasztóvédelmi célokkal indokolható-e, hogy a jogalkotó tisztességtelenség nyilvánítson minden olyan szerződési feltételt, amely az egyes szerződésekre jogszabályban meghatározott diszpozitív normáktól lényegesen eltér.

A tisztességtelenség orvoslásának eszköze a megtámadási jog. A Ptk. az 1977-es szabályokra építve a tisztességtelen általános szerződési feltételek megtámadására két lehetőséget enged. Megtámadhatja a kikötést a sérelmet szenvedő fél. Ez az úgynevezett *egyedi megtámadási jog*, amely mindig a konkrét egyedi szerződéshez kapcsolódik. Lehetőséget biztosít ugyanakkor a Ptk. a gazdálkodó szervezetek által használt tisztességtelen általános szerződési feltétel úgynevezett *közérdekű megtámadására* is. Ez esetben a Ptk. 5. §-ában felsorolt szervek – az ügyész, a miniszter, az országos hatáskörű szerv vezetője, a jegyző, ill. főjegyző, a fogyasztói, szakmai, gazdasági érdekképviselői szerv, a hegyközségi szervezet, az EU hivatalos lapjában megjelenő névjegyzéken szereplő tagállami minősített szervezetek¹⁴ – megtámadhatják bíróság előtt a tisztességtelen általános szerződési feltételt.

A közérdekű megtámadás alapossága esetén a tisztességtelen kikötés érvénytelenségét minden így kötött szerződésre kiterjedő hatállyal állapítja meg a bíróság.

A nyilvánosság, a transzparencia biztosítéka és prevenció célból is fontos újdonság, hogy ha a bíróság minden megkötött szerződésre kiterjedő hatállyal állapítja meg az érvénytelenséget, a bíróság feljogosíthatja az ítéletben a közérdekű kereset indítóját, hogy a jogsértő költségére országos napilapban vagy más szokásos módon nyilvánosságra hozza az ítéletet.

Nem hat ki azonban az érvénytelenség megállapítása a már teljesített szerződésekre, tehát erre hivatkozással nem lehet visszakövetelni a teljesítést. Vitatható – bár a minimumharmonizáció elve alapján EU-konformnak mondható – a közérdekű megtámadás általános megengedése. A szerződési szabadság elvével ugyanis nem egyeztethető össze a professzionális felek között létrejött konszenzus kívülről jövő megtámadása.

A módosítás legnagyobb újdonságát a fogyasztói szerződések preferenciális megtámadási szabályai jelentik. A 209/A § szerint a fogyasztói szerződés tisztességtelen kikötését akkor is megtámadhatja a fogyasztó, ha a tisztességtelen kikötés nem általános szerződési feltétel alkalmazásával, hanem pl. az egyik fél erőfölényének kihasználásával valósul meg. Ez a fogyasztói szerződésekre adott *kedvezményes elbánás törvényi* elismerését jelenti. Tehát azt, hogy az erőfölényben lévő gazdálkodó szervezet akkor is rákényszerítheti a gyengébb alkupozícióban lévő fogyasztót a tisztességtelen, hátrányos feltételek „elfogadására”, ha minden szerződési feltételt a szerződéskötéskor alakítottak ki, tehát nem alkalmaztak ÁSZF-et vagy üzletszabályzatot.

A polgári törvénykönyvnek a tisztességtelen szerződési feltételek fogalmát és kritériumait meghatározó szakasza felhatalmazza a jogalkotót, hogy külön jogszabályban gyűjtse össze azokat a feltételeket, amelyek a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelenségnek minősülnek, vagy amelyet ellenkező bizonyításig tisztességtelenségnek kell tekinteni. *A kormány ennek a felhatalmazásnak tett eleget a fent említett 18/1999. (II. 5.) korm. rendelet megalkotásával.*

¹³ Lásd pl. Vékás Lajos: Az új polgári törvénykönyv előkérdései, HVG-ORAC, Budapest, 2001, 90. o

¹⁴ A Ptk. II. 5. §-t módosította a 2002. évi XXXVI. törvény 27. §

A rendelet célja elsősorban a jogharmonizációs kötelezettség teljesítése volt, tekintettel arra, hogy 93/13 EKG-irányelv melléklete szintén tartalmaz egy példálózó felsorolást a feltétlenül tisztességtelen és a vélelmezetten „unfair” szerződési kikötésekről. Az irányelv mellékletében szereplő listát vette alapul és egészítette ki az 1999. március 1-jén hatályba lépett kormányrendelet, amelynek rendelkezéseit a hatálybalépését követően kötött szerződésekre kell alkalmazni.

Szavatosság és jótállás szabályainak jogharmonizációs célú módosítása a 2003. július 1-jén hatályba lépett 2002. évi XXXVI. törvénnyel valósult meg. A magyar polgári törvénykönyv szavatossági és jótállási rendszerének felülvizsgálatát és szükséges módosítását az Európai Unióban 1999-ben a fogyasztói adásvételről és a kapcsolódó jótállásról elfogadott irányelve¹⁵ indokolta, amely kogens jelleggel szavatossági minimumkövetelményeket állapít meg a fogyasztói adásvételek tekintetében, az egységes belső piac és a határokon átnyúló kereskedelem adásvételi szabályainak közelítése céljából.

A polgári törvénykönyv módosításával megtörtént a Tanács és az Európai Parlament 1999/44/EK irányelvének transzpozíciója. A közösségi és magyar szabályok közötti teljes összhang megteremtése érdekében számos elemében, különösen a hibás teljesítés fogalma, a szavatossági igények köre, igénybevételük feltételrendszere, az igényérvényesítési határidők, a szavatosságra kötelezett megtérítési joga, a szavatosság és a jótállás viszonya tekintetében módosítani kellett a polgári törvénykönyv rendelkezéseit.

Az irányelv és a magyar hibás teljesítési szabályok között talán a leglényegesebb különbség a szabályozás személyi és tárgyi hatálya között volt, tekintettel arra, hogy hibás teljesítést a magyar polgári jog dogmatikai tradíciók megőrzésével a polgári törvénykönyv a szerződésszegés egyik fajtájaként (Ptk. 305–311/A §) szabályozza. Ebből következik, hogy a hibás teljesítés jogkövetkezményeit a törvény a dologszolgáltatásra irányuló szerződésekre általánosan – a szerződés alanyaira tekintet nélkül – határozza meg, sőt ezeket a szabályokat kiterjeszti a szolgáltatásokra is.¹⁶ Az irányelv tárgyi és személyi hatálya ugyanakkor ennél lényegesen szűkebben, csak a fogyasztói adásvétel – az üzleti tevékenységi körén kívül eljáró természetes személy mint fogyasztó és a hivatásos kereskedők között kötött ingó adásvételi szerződés¹⁷ – szavatossági kérdéseit szabályozza.

Az irányelv implementációja során konszenzus alakult ki abban a kérdésben, hogy a jogharmonizációs kötelezettség teljesítése a szabályozási tradíciók megőrzésével, a szavatosság szabályozási rendszerének megtartásával történjen.¹⁸ Ennek érdekében a fogyasztói adásvétel speciális kogens szavatossági szabályait úgy illesztette a jogalkotó a meglévő, diszpozitivitáson nyugvó rendszerbe, hogy ne sérüljön a szavatossági rendszer koherenciája, amiből adódóan fogyasztói szerződészek szavatossági szabályainak jogharmonizációs szempontból szükségszerű módosítása mellett modernizálta a gazdálkodó szervek szerződéseire vonatkozó szavatossági rendelkezéseket is.

A 2002-es módosítás pontosította a hibás teljesítés fogalmi rendszerét, tekintettel arra, hogy a Ptk. 305. §-ában adott meghatározás szűkebb volt, mint az irányelv definíciója. Az irányelv 2. cikke a hibás teljesítés fogalmi körébe vonja a szakszerűtlen összesze-

¹⁵ A Tanács és az Európai Parlament 1999/44/EK irányelve a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól.

¹⁶ Ptk 311. §.

¹⁷ 99/44/EK irányelv 1 cikk (3) bekezdése kiterjeszti az adásvétel szabályait azokra a szerződésekre is, amelyek tárgya későbbiekben elkészítendő vagy előállítandó fogyasztási cikk. Ennek következtében alkalmazni kell az irányelvet a szállítási szerződések és a fogyasztási cikk előállítására kötött vállalkozási szerződések esetében is.

¹⁸ Lásd erről Vékás Lajos: A fogyasztói adásvételről szóló EK-irányelv és átültetése a magyar jogba. *Magyar jog*, 2000/11. 646–659. o.

relés folytán keletkező hibákat,¹⁹ és részletesen meghatározza a szerződésszerű teljesítés kritériumait, illetőleg ezek megléte esetén a dolog szerződésszerűségére vonatkozó vélelmet.²⁰

A hibás teljesítés Ptk. 305. (1) bekezdésében meghatározott definícióját, miszerint „a kötelezett felel azért, hogy az áruban vagy szolgáltatásban a teljesítéskor megvannak a jogszabályban és a szerződésben meghatározott tulajdonságok”, a 2003. július 1-jén hatályba lépett módosítás kibővítette. Az új szabályok értelmében hibás teljesítésnek minősül a szolgáltatott dolog szakszerűtlen összeszerelése is, ha az összeszerelés szerződési kötelezettség, és azt a kötelezett vagy olyan személy végezte, akinek magatartásáért a kötelezett felelős. Továbbá akkor is a kötelezett felel, ha az összeszerelést a fogyasztó végezte, de a szakszerűtlen összeszerelés az útmutató hibájára vezethető vissza.

A törvény a teljesítésre vonatkozó szabályok között pontosítja a „megfelelő teljesítés” kritériumait.²¹ Ennek értelmében a kötelezett akkor teljesít megfelelően, ha a szolgáltatás a teljesítés időpontjában alkalmas azokra a célokra, amelyekre más, azonos fajtájú szolgáltatásokat rendszerint használnak. Rendelkeznie kell a szokásos, illetőleg elvárható minőséggel és teljesítménnyel. Alkalmasnak kell lennie a jogosult (vevő) által meghatározott célra, feltéve hogy ezeket az igényeket a szerződéskötéskor a kötelezettel közölte, illetőleg rendelkeznie kell a kötelezett által adott leírásban vagy mintában lévő tulajdonságokkal.

A hiba fennállását a teljesítés időpontjában kell vizsgálni, ugyanis a dolognak a teljesítéskor kell megfelelnie a törvényes vagy szerződésben kikötött tulajdonságoknak. *Mentesül* a kötelezett a szavatossági felelősség alól, ha a jogosult a szerződéskötéskor a hibát ismerte vagy azt ismernie kellett. További mentesülési lehetőség, ha a hiba a jogosult által szolgáltatott anyagra vezethető vissza, és az anyag alkalmatlanságára a kötelezett a jogosultat figyelmeztette.

A fogyasztó fokozott védelmét valósítja meg a Ptk. 305/A § (2) bekezdés, mely rögzíti, hogy a fogyasztói szerződések körében ellenkező bizonyításig vélelmezni kell, hogy a teljesítést követő 6 hónapon belül felismert hiba már a teljesítés időpontjában megvolt. Kivétel e szabály alól az az eset, ha a vélelem a hiba jellegével vagy a dolog természetével összeegyeztethetetlen. E jogszabályhely kogens, a felek ettől eltérő megállapodása semmis. Vagyis a teljesítéstől számított hat hónapon belül megnyilvánuló hiba esetén a bizonyítási teher megfordul. A mentesüléshez kötelezettnek kell bizonyítania, hogy a hiba a teljesítést követően keletkezett.

Ugyanakkor hat hónapon túl érvényesített fogyasztói igény tekintetében a fogyasztót terheli a bizonyítási kötelezettség, igényének érvényesítéséhez bizonyítania kell, hogy a hiba a termékben már a teljesítés időpontjában is megvolt.

A kifogásközlést illetően új szabály, hogy a jogosult a hiba felfedezését követően a körülmények által lehető legrövidebb időn belül köteles kifogását a kötelezettel közölni. A fogyasztói szerződések esetében további könnyítés, hogy a két hónapon belül közölt kifogást kell kellő időben közölni tekinteni. A közlés késedelméből eredő valamennyi kárért a jogosult felel. (*Ptk. 307. § (1) – (3) bek.*)

Nem volt teljesen kompatibilis az irányelv és a magyar jog *a szavatossági igények rendszere* tekintetében sem. Bár az érvényesíthető szavatossági jogok hasonlóak voltak, a magyar kellékszavatossági igények kötött rendjén – kijavítás, árleszállítás, kicserélés, elállás – változtatni kellett. A 2003. július 1-jétől hatályos szabályozás szerint hibás

¹⁹ 99/44/ek irányelv 2. cikk (5) bek.

²⁰ 99/44/ek irányelv 2. cikk (1–2) bek.

²¹ Ptk. 277. § (1) és (2) bek.

teljesítés esetén elsősorban kijavítás, illetve kicserélés kérhető. A két jog közötti választásnál az arányosság elve az irányadó.

Árleszállítást igényelhet vagy – a csekély mértékű szerződésszegések kivételével – elállhat a szerződéstől a fogyasztó, ha sem kijavításra, sem cserére nincs lehetőség, vagy azok aránytalan költségekkel járnának, illetőleg ha az eladó megfelelő időn belül nem teljesíti a kért szavatossági igényt, a kijavítás vagy a csere a fogyasztó lényeges érdeksérelmével járna.

A dolog kicserélését, illetve kijavítását megfelelő határidőn belül, a jogosultnak okozott jelentős kényelmetlenség nélkül kell elvégezni. Ha a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, illetve nem végzi el, azt a jogosult a kötelezett költségére maga megjavíthatja, illetve mással megjavíttathatja. A jogosult a kijavításig, illetve kicserélésig az ellenszolgáltatás arányos részét visszatarthatja.

Ugyancsak módosításra szorultak a hatályos szabályok az igényérvényesítési határidők tekintetében. A Ptk.-ban a módosítás hatálybalépése előtt biztosított 6 hónapos elévülési határidő, illetőleg az egyéves jogvesztő határidő²² kevesebb volt, mint az irányelv 5. cikkében rögzített kétéves kogens jellegű jogvesztő igényérvényesítési határidő, ezért a fogyasztói szerződések esetében a jogvesztő határidő minimumát két évben kellett meghatározni.²³

A jogosultnak lehetősége van a választott szavatossági igényről egy másikra áttérnie, azonban az ezzel a kötelezettnek okozott kárt köteles megtéríteni, kivéve ha az áttérésre a kötelezett magatartása adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt.

Fontos garancia a fogyasztók védelmében, hogy a fogyasztói szerződésekben semmis az a kikötés, amely a szavatossági igények törvényben meghatározott sorrendjétől a fogyasztó hátrányára eltér.

Az igényérvényesítési határidőket illetően a módosítás után is fennmaradt az elévülési és jogvesztő határidő együttes rendszere. A szavatossági határidők tekintetében csak a fogyasztói szerződések esetében következett be lényeges változás. A szavatossági igény érvényesítésére nyitva álló elévülési határidő fogyasztói szerződéseknel lényegesen meghosszabbodott: a fogyasztó a teljesítéstől számított 2 éves elévülési határidő alatt érvényesítheti szavatossági jogait.

Nem fogyasztói szerződések esetén az elévülési idő változatlanul a teljesítéstől számított hat hónap. A jogvesztő határidő szintén változatlan maradt tehát, ha a jogosult az elévülési határidő alatt menthető okból nem tudja érvényesíteni, a szavatossági jogok érvényesítésének határideje a teljesítéstől számított egy év, tartós használati cikkek esetén pedig a teljesítéstől számított 3 év.

A fogyasztói szerződéseknel is irányadó a tartós használatra rendelt dolgokra vonatkozó 3 éves, illetőleg a három évet meghaladó kötelező alkalmassági idejű dolgokra vonatkozó jogvesztő határidő.

Fontos szabály, hogy nem számít be az elévülési időbe a kijavítási időnek az a része, amely alatt a jogosult a dolgot nem tudja rendeltetésszerűen használni. Továbbá a jogosult fokozott védelmét segíti elő a rendelkezés azon része is, mely kimondja, hogy a szavatossági jog érvényesíthetőségének határideje a dolognak vagy jelentősebb részének kijavítása/kicserélése esetén, a kicserélt/kijavított dologra, dologrészre nézve, valamint a javítás következményeként jelentkező hiba tekintetében újból kezdődik.

Az irányelv 4. cikkének megfelelést biztosító új rendelkezés az eladó visszkereseti jogának szabályozása. A fogyasztói szerződések kötelezettje (eladó) követelheti a szerződési lánc őt megelőző kötelezettjétől (korábbi eladó, gyártó vagy közvetítő) a hibás

²² Ptk. 308. §

²³ 2002. évi XXXVI. törvény 7. §. Ptk. 308. § (4) bek.

teljesítés miatt támasztott fogyasztói igények megtérítését, ha a minőségmegvizsgálásra irányuló kötelezettségét teljesítette. A visszakereseti igény érvényesítésére 60 napos elvülési, illetőleg 5 éves jogvesztő határidő áll rendelkezésre.

A 2002. évi XXXVI. törvény módosította a *jótállás szabályait is*. Az új rendelkezések a fogyasztó megfelelő tájékoztatásának célját szem előtt tartva kimondják, hogy jótállásnak egyértelműen utalnia kell arra, hogy a fogyasztót törvényen alapuló szavatossági jogok illetik meg, melyeket a jótállás nem érint. Könnyen érthető formában tájékoztatni kell a fogyasztót a jótállás tartalmáról és érvényesítésének feltételeiről. Az új szabályok szerint a jótállás nemcsak jogszabály vagy szerződés által keletkezik, hanem jótállási kötelezettséget keletkeztet a szolgáltatásra vonatkozó reklámba foglalt nyilatkozat is.²⁴

A Ptk. jótállásra vonatkozó keretszabályai mellett megváltoztak a kötelező jótállás kormányrendeleti szintű részletszabályai is. A kellékszavatossági szabályok szigorodása, különösen a fogyasztói szerződésekre alkalmazott 2 éves elvülési jellegű szavatossági határidő, valamint a bizonyítási tehernek a szavatossági idő első 6 hónapjában a kötelezettre telepítése indokoltá tette a kötelező jótállás szabályainak felülvizsgálatát. A korábbi szabályok helyébe lépő 151/2003 (IX. 22.) korm. rendelet²⁵ számos elemében lényeges változást jelent. A kötelező jótállás hatályát a fogyasztó szerződésekre szűkíti. A forgalmazót csak akkor terheli a jogszabályon alapuló kötelező jótállás, ha a vevő a Ptk. 685. § (d) pontjában meghatározott fogyasztó és közöttük a *Ptk. 685. § e) pontja szerint* meghatározott fogyasztói szerződés jön létre.

A *tárgyi hatály* a rendelet mellékletében meghatározott új, jellemzően műszaki jellegű termékekre (többek között gépekre, személygépkocsikra, elektromos cikkekre stb.) terjed ki. Ugyancsak a tárgyi hatályt érintő változás, hogy a mellékletben meghatározott egyes termékcsoporthoz a kötelező jótállás érvényesülését értékhatárhoz köti, jellemzően tízezer forintban határozza meg azt a küszöböt, amelytől a kötelező jótállás érvényesül.

A jogszabály a jótállás legkisebb kötelező mértékét a szavatossági jogok törvényben rögzített szabályaihoz igazodva állapítja meg, amitől a felek a fogyasztóra nézve hátrányosabb feltételeket nem köthetnek ki a szerződéses jótállásban. Semmis az a megállapodás, amely a vásárló hátrányára eltér. Az érvénytelen megállapodás helyébe a rendelet rendelkezései lépnek. Ha a gyártó a fogyasztási cikke a rendeletben meghatározottaktól kedvezőbb feltételeket vállal, a jótállás alapján a forgalmazót megillető jogok a fogyasztói szerződés teljesítésének időpontjában átszállnak a fogyasztóra.

A kötelező jótállás időtartama valamennyi termék esetében *egy évre változott*. A határidő a fogyasztási cikk átadásának vagy – amennyiben az üzembe helyezést a forgalmazó vagy megbízottja végzi – az üzembe helyezés napjával kezdődik.

A jótállási kötelezettség teljesítésével kapcsolatos *költségek* – a jótállási kötelezettség teljesítésének módjától függetlenül –, ha a kereskedő és a termelő (importáló) ettől eltérően nem állapodik meg, a *termelőt (importálót) terhelik*. A jótállásra kötelezett köteles megtéríteni a vásárló indokolt *utazási és szállítási (visszaszállítási) költségeit*.

A vásárló jótállási igényét a jótállás időtartama alatt bármikor a *jótállási jeggyel* érvényesítheti. A jótállási jegyen a forgalmazó köteles feltüntetni magyar nyelven, közérthetően és egyértelműen a forgalmazó nevét és címét, a fogyasztási cikk megnevezését, típusát, gyártási számát, jelentős részeinek meghatározását, a gyártó és importáló nevét, címét, a fogyasztót a jótállás alapján megillető jogokat és azok érvényesíthetőségének határidejét, helyét és feltételeit, a vásárlás vagy üzembe helyezés időpontját. Törvényi

²⁴ Lásd a Ptk. 248. § (2) bek.

²⁵ A hatálybalépés időpontja 2003. november 21.

előírás, hogy a fogyasztói szerződések esetén utalni kell arra, hogy a jótállás a fogyasztó törvényből eredő jogait nem érinti.

A jótállási jegy szabálytalan kiállítása vagy a jótállási jegy átadásának elmaradása nem érinti a jótállási kötelezettségvállalás érvényességét.

A vásárló a jótálláson alapuló igények érvényesítésével kapcsolatos nyilatkozatot a kereskedőhöz, vagy a jótállás keretébe tartozó javításokat rendeltetésszerűen végző javítószolgálathoz (szervizhez) intézheti. A szabálytalanul kiállított jótállási jegy alapján érvényesített igények teljesítése a kereskedőt terheli.

Új jogszabály, a 181/2003.(XI. 5.) kormányrendelet született *a lakásépítéssel kapcsolatos jótállás* tekintetében. A 2003. december 5-én hatályba lépett szabályozás a jótállási igények és a jótállás időtartama tekintetében változatlanul fenntartotta a korábbi szabályokat. A jogbiztonságot szolgáló új elem a szabályozásban, hogy a jótállás kötelezettjeként az építési vállalkozót határozza meg, lehetővé téve ezzel, hogy a jogosult kifogásával ahhoz forduljon, aki a hibás teljesítés miatti kijavítási vagy egyéb igény teljesítésére ténylegesen képes. A jogérvényesítés hatékonyságát fokozza a jótállási jegy tartalmi követelményeinek új rendje.

A *szavatossági igények intézésének eljárási kérdéseit* a 2003. szeptember 1-jén hatályba lépett 49/2003 (VII. 30.) GKM rendelet újraszabályozta.

A rendelet mind a hibás teljesítésből, mind a jogszabályon alapuló jótállás keretében történő igényérvényesítés során alkalmazandó, attól a fogyasztó hátrányára eltérni nem lehet.

Az igényérvényesítés hatékonyságát fokozandó az új szabályok rögzítik, hogy a fogyasztói szerződés megkötésének tényét bizonyítottnak kell tekinteni, amennyiben a fogyasztó az áru/szolgáltatás ellenértékének megfizetését igazoló bizonylatot bemutatja. A fogyasztói kifogásról jegyzőkönyvet kell felvenni, amely tartalmazza a fogyasztó nevét, címét, a fogyasztási cikk nevét, árát, a vásárlás időpontját, a hiba bejelentésének időpontját, a hiba leírását, a fogyasztó által érvényesíteni kívánt igényt, a kifogás rendezésének módját. A jegyzőkönyv másolatát a fogyasztónak át kell adni. A forgalmazónak törekednie kell arra, hogy a kijavítást, kicserélést legfeljebb 15 nap alatt elvégezze. Az árut kijavításra/kicserélésre elismervény ellenében kell átvenni, amelyen fel kell tüntetni többek azt az időpontot, amikor a fogyasztó az árut átveheti. Amennyiben szükséges, a fogyasztó a fogyasztóvédelmi felügyelőségtől szakvéleményt kérhet. Ennek lehetőségéről a fogyasztót tájékoztatni kell. A forgalmazó köteles elősegíteni a szakvélemény elkészítését, és nyilatkoznia kell a hibával kapcsolatos álláspontjáról is. Változás, hogy a szakvélemény nem köti sem a forgalmazót, sem a fogyasztót. Ha a forgalmazó nem fogadja el a szakvéleményt, a fogyasztó bírósághoz vagy békéltető testülethez fordulhat jogorvoslatért. A vizsgálat díját a kérelmezőnek kell megfizetni.

	SZAVATOSSÁG	JÓTÁLLÁS
Fogalma	Ptk. 305. §	Ptk. 248. § (1)
Tárgya	– ingó, ingatlan, szolgáltatás – Szakszerűtlen összeszerelés (ha az összeszerelés a kötelezett feladata) – Speciális: Fogyasztási cikk (Ptk. 685.§ (e))	Kötelező jótállás esetén: új ingó, ingatlan, szolgáltatás (jogszabályok mellékletei alapján)
Jogi alap	Csak jogszabályon Ptk. 305–311/a §	– szerződésen – „Önkéntes” – szolgáltatásra vonatkozó reklám (egyoldalú nyilatkozat) – jogszabályon – „Kötelező” • Termék 151/2003 (IX. 22.) korm. r. • Szolgáltatás 16/1976. (VI. 4.) MT r. • Lakás 181/2003 (XI. 5.) korm. r.
Elhelyezés:	Hibás teljesítés szankciója	Szerződést biztosító mellékkötelezettség
Viszonyuk:	– Gazdálkodó szervek között diszpozitív – Fogyasztói szerződések esetén kogens	Szerződésen alapuló jótállás esetén kötelezett akaratától függően van vagy nincs. Kötelező jótállás: Csak a jogszabályok mellékletében felsorolt EGYES termékekre, épületekre-részekre, szolgáltatásokra
Bizonyítási teher	<i>Jogosult</i> bizonyítja, hogy hibás volt a teljesítéskor. Fogy. szerződések: vélelem (a teljesítéstől számított 6 hónapon belül a hibás teljesítés vélelme)	<i>Kötelezett</i> bizonyítja, hogy a hiba OKA a teljesítés után következett be. Vélelem, hogy hibás volt, de kimentheti.
Igény	1 Kijavítás vagy kicserélés 2. Árleszállítás vagy elállás (kivéve csekély hiba) Fogyasztói szerződés esetén az igényérvényesítés sorrendje kötött, semmis a fogyasztó hátrányára való eltérés	Ua.
Okmányok		Jótállási jegy (kötelező átadni, meghatározott tartalmi követelmények, de át nem adása nem akadályozza a jótállási igények érvényesítését)
Költségek	Kötelezett viseli (fogy. szerződésben ettől eltérő megállapodás semmis)	Kötelezett viseli (Fogy. szerződésben ettől eltérő megállapodás semmis)
Visszkereseti jog	Fogyasztói szerződésekben	Nincs

		Határidők	
Szavatosság		Elévülési	Jogvesztő
	Fogyasztói szerződések	2 év	3 év
	Egyéb	6 hó	1 év (tartós használatra rendelt dolog esetén 3 év)
	Állat	60 nap	
		Határidők	
Jótállás			
	Tartós használatra rendelt termékek	1 év	
	Javító-karbantartó szolgáltatások	3–12 hó – vállalkozási díj nagyságától – javított dolog jellegétől függ (Rendelet 2. számú mellékletet alapján)	
	Lakásépités	3 év	

A 2002. évi XXXVI. törvény módosította a termékfelelősségi törvényt. Az 1993. évi X. törvénnyel elfogadott szigorú termékfelelősségi szabályozás az Európai Közösség 85/374 (EGK) számú termékfelelősségi irányelvének transzpozíciójával egyik előhírnöke volt a fogyasztóvédelmi jogalkotás gyors fejlődésének.

A törvény módosítását egyrészt a termékfelelősségi irányelv 1999. évi módosítása tette szükségessé.²⁶ A módosítás a korábbiakkal ellentétben kiterjesztette a termékfelelősséget a mezőgazdasági őstermékekre is, így a kompatibilitás megteremtése érdekében a magyar termékfelelősségi törvény tárgyi hatályát is bővíteni kellett. Az új szabályok szerint terméknek minősül minden ingó dolog – akkor is, ha utóbb más ingó vagy ingatlan alkotórészévé vált –, valamint a villamos energia. A termékfelelősségi törvény hatálya alá tartozó dolgoknak minősülnek 2003. január 1. után a földművelés, erdőgazdálkodás, állattenyésztés, halászat és vadászat feldolgozatlan termékei is.²⁷

A termékfelelősségi törvény módosítását másrészt a dologi kár tekintetében alkalmazott tízezer forintos kártérítési minimumküszöb tette szükségessé. Tekintettel arra, hogy az irányelv a termékfelelősségi jogcímen érvényesíthető kárértéket 500 euróban határozta meg, a kompatibilitás érdekében módosítani kellett a törvényt. A 2003. január 1-jén hatályba lépett jogharmonizációs módosítást követően a magyar törvény is *500 eurónak megfelelő forintösszegben* határozza meg azt a minimum kárértéket, amely alatt termékfelelősségi jogcímen nem érvényesíthető kártérítés.

Az irányelvnek való teljes megfelelést szolgálja a termékfelelősségi törvény 4. §-ának módosítása is, amely szerint a gyártó feltüntetésre került, de a termék importálója nem állapítható meg, a termék minden forgalmazóját gyártónak kell tekinteni mindaddig, amíg a forgalmazó az importálót vagy azt, akitől a terméket beszerezte a károsultnak meg nem nevezi.

²⁶ 97/34/EK Tanács és EP irányelv a termékfelelősségi irányelv módosításáról.

²⁷ A termékfelelősség kiterjesztését a feldolgozatlan mezőgazdasági termékekre az utóbbi évek nagy élelmiszer-botrányai (a kergemarhakór, dioxin-eset, hormonkezelt állati termékek) indokolták.